

ԹԻՐԵԱՔԵԱՆ

ԲԺ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԽԱՆ՝

...~~~...

Լաւ է գրել ուշ՝ քան թողուլ անյուշուլ — Կտակիկ մը, — Կենսագրութիւն. — Գրական երկեր: 1. Կարճամակ, 2. Շանճամակ, 3. Արարատ, 4. Հայերէնի Զեղծումները, 5. Արուեստ քերթողական, 6. Հայկական Տաղաշարժութիւն, 7. ԱՐԻԱԼԱՅՑ ԲԱՌԱՐԱՆ...

Ներկայ տողերս կը գրեմ՝ իբր պարտք լրացման հին ինքնայօժար խոստման մը, և իբր արձագանգ պրն. Միհրան թիրեալ քեանի զոյգ մը հետեւեալ նամակներուն.

Նիս Եօրք 20 փետր. 1920

... Այսօր առանձին ծրարով կը գրեմ՝ Զեր հասցիէ՛ն՝ ողբացեալ հօրս հետեւեալ աշխատութիւնները. 2 օրինակ Պատար, 2 Հայերէնի Զեղծումները, 2 Հայկական Տաղաշարժութիւն:

— Այս առթիւ աւելորդ չէ բերես յիշել թէ սիրեցեալ հայրս ունի նաև մի քանի յոյժ շահեկան հմտայից երկասիրութիւնք որոնք մասամբ ընդ մտովով կան և մասամբ աւտոյից են և զոր կը յուսամ հետզհետե ի յոյս բնծայել:

— 17 Մարտ 1921

... Անցեալ օր առանձին ծրարով գրեցի Զեր Պատ. Միարաճութեան մէկ օրինակ (կաշեկազմ) հօրս «Արիանայ Բաբարունեն» որ վերջերս յոյս տեսաւ: Սոյն աշխատութեան տպագրութիւնը սկսեալ 1914էն պատերազմի պատճառաւ տարապայման յապաղում կրեց և զժրախտաբար հայրս չլրացաւ հրատարակութիւնը տեսնել:

... Կը ներկայեմ հօրս յուսակարք... Կը ցաւիմ որ այսքան ուշացուցի աւարտումը:

1. Վերջին հնգեակ մը տարիներու ջրմանին մէջ՝ շարք մը դասական և պատմական նշանակաւորութեամբ կանոնէն՝ բազմաթիւ արժանաւորագրանքներու անունն ալ՝ անշուշտ օր մը եռանդուն յօգուածագիր մը պիտի գտնուի, որ սիրէ վայելչապէս յիշել, խօսելով նաև ԽԻՐՆԱՅԻՆ մը, ԲԺ. Ս. Մ. ԳԱՐԻԲԵԼՅԱՆԻ մը, ԱՐԱՄ ԹԱՅՅԻՆԻ մը, և այլ զուգորդներու մասին:

ԲԺ. Թարութիւն խան թիրեալեան, մին ժամանակակից ամերիկահայ համաբաւարար բժիշկներէն, աւելի համաբաւարար եղաւ նաև հայ գիտական գրական ասպարէզին մէջ, ուստի և արդէն ծանօթ է չափաւորապէս նաև մեր ընթերցողներուն:

Նա ծնած էր Կեսարիայի թաւառ գիւղը, 1845ին (Գեկտ. 25), որ աւարտած է իւր տարրական ուսմունքը «Վարդ Պատրիկեան» վարժարանին մէջ՝ սովորելով նաև ֆրանսերէն ու թուրքերէն. ապա՝ Կ. Պոլիս զրկուելով, Ֆրիքներու մօտ կը լրացնէ իւր աշակերտական շրջանը, և ոչ շատ ուշ, ի Կ. Պոլիս, կը սկսի Ուսուցչութիւն: Ի Տրապիզոն, սակայն, Ս. Լուսաւորչեան վարժարաններուն ոչ միայն ուսուցիչ էր լալ՝ այլ նաև տնօրէն, երեք տարի պաշտօնավարելով՝ անգնահատելի գործունէութեամբ: Այդ պահուն զեռ երեսնամեայ չկար, և ուսումնալից յառաջագիւղութեան յորդեառներն կորովով՝ կ'անցնէր դարձեալ ի Կ. Պոլիս ու ասկից ալ Գաղղիա, 1873ին, փարիզու բժշկական համալսարանին աշակերտելու:

Անվատելի կամքով մը օժտուած, նա չի լքանիր այս ծանրակշիռ գաղափարն ալ իրականացնելու. չքաւորութեան հեռանքը՝ շատ մը վիշտերու կը յաղթէ, և հուսկ, փարիզու Ֆրանսացուց Ազգային Դրատան օտար լեզուներու սենեակին մէջ թարգմանչի պաշտօն ստանալով՝ կը յաւոյդի իւր կերակուրն ապահովել. մինչդեռ բազմավաստակ աշխատասիրութեամբ իւր ուսանողական ասպարիզին մէջ կը յառաջագնէ:

Հարկ է յիշել որ իւր այդ անձկալից շրջանին մէջ ալ՝ նա չէր զլանար օժանդակ հանդիսանալ՝ բարոյապէս՝ ուսուցանելով զանազան հայ ուսանողներու որոնք այժմ պատուաւոր բժիշկներու շարքէն են:

Պրն. Թարութիւնը 1877ին զեռ ուսանող մ'էր, երբ իւր փայլուն ապագան երաշխաւորող յատկութիւններ կը ցոլային արդէն. մանրագնին միտք մ'ունէր, և այս ձիրքով օժտած ճառ մըն է զոր պատրաստած էր նա իւր ուսումնաւարտութեանը ի

փաստ. Մորիսիկը և Լաօնոր պարագաները, «La Conine et ses sels» նկարագրած էր հմտորէն. այնուհետև այդ դեղաթոյնը աւելի յարգ մը ստացաւ բժշկական ասպարէզին վրայ: «Թիրեաքեանի կատարած փորձերու արդիւնքն էր, որ դեղաբանութեան մէջ Conineը կ'ունենար իւր յատուկ տեղը»։ Այս առթիւ Բժ. Յ. Թիրեաքեան՝ բժշկական համալսարանէն կը վարձատրուի արծաթ յրանդանով, այդ պատճառով արժանացած հայ բժշկներուն մէջ անդրանկը հանդիսանալով: Իսկ ի Կ. Պոլիս՝ շուտով համբաւ ստացաւ, ոչ միայն իբրը զիտնական՝ այլ նաև իբրը ճշմարիտ բժիշկ մը՝ զարդարուած իւր պաշտօնին ամէն յատկանիշերովը, առաւելօքն հանդիմ:

Բայց նա՝ ինչպէս դիւրին է գուշակել՝ բժշկութեան վիճակին մէջ ունէր նաև ազգասէր գրագէտի մը կոչումը:

Հայկաբանի մը աւելնովն ոգևորուած՝ նա գրաբարն ալ կը յարգէր՝ ոչ միայն ընթերցելով, այլ գրելով: Ֆինէլոնի «Արկածք Տրիմաքայ»ն թարգմաններ էր գրաւ, 1887ին:

Մասնաւոր հետաքրքրութեամբ կը հետեւէր Ուսումնասիրելու՝ հայ լեզուի արմատները նշմարելու՝ դարապատում դրուկիցներու բարբառներուն մէջ, Յատուկ դիտմամբ կը քննէր պարսկերէնը իւր հին ու նոր ձևերուն հետ. կը զուգակշռէր հայերէնը, մեր լեզուին ծագումը կ'ուզէր գտաւաւ մատնանշել:

Նա յօգուածներ կը հրատարակէր այդ ուղղութեամբ և երբ ընդդիմադրանութեանց հանդիպէր, ամենեկին չէր վհատուի իւր ժրջան պրպտումները շարունակեց՝ մինչև ցմահ անով զբաղած յօժարաբար... Դրժախտաբար չկրցաւ իւր բազմամեայ երկասիրութեանց պատկը իւր գլխուն վրայ դրած՝ այնպէս հրաժարիլ աշխարհէս:

Բժ. Թիրեաքեան ոչ միայն իւր մայրենին լեզուին հմուտ էր, այլ նաև ուրիշ բազմաթիւ դասական և արդի բարբառներու նա՝ այդ յատկութիւններովը օժտուած ըլլալ՝ պիտի պահանջէր ամէն

հայրենասէր հայ բժիշկէ, իբր անհրաժեշտ պայման իւր բարձրապատիւ վիճակին՝, Տօթ. Վ. Թորգոմեան Հայ բժշկական Միութեան ԺԻ. Ժողովին մէջ, 29 Յունիս 1919, կարդացած մանրամասնութիւններուն հետ՝ պատմած է նաև հետեւեալը. —

« Իմ բարեկամութեամբս շատ մօտէն « հանչցայ ես զինքը, տեսայ՝ թէ ի՞նչ խոր « հմտութեան տէր էր, և թէ ի՞նչ սիրտ կը « կրէր իր ազգին համար. իր բոլոր մտա « ծովները աշխատութիւնը հայ ազգին շի « նութեանը համար էին. իր երազներու « մեծագոյնն էր ապագայ ազատ Հայաս « տանը, որուն ազատագրութեան էական « պայման կը համարէր ազգային լուրջ կըր « թութիւնը, մասնաւոր մատաղ սերունդին « հիմնական, հարազատ դաստիարակութիւ « նը, և առ այս չվարանցեալ բնաւ նուր « բելու իր աշակցութիւնը ու 1888-1890 « ստանձնեց ազգ. կեդրոնական վարչու « թեան Ուսումնական Թորհուրդի ատենա « պետութիւնը և պատրաստեց կրթական « ընտիր ծրագիր մը, որուն մէջ լայն տեղ « մը տրուած էր զարոցական առողջապա « հութեան:

« 1888ին ընտրուած ըլլալով ազգային « երեսփոխան, մեծ եռանդ ցոյց տուաւ իր « այդ պաշտօնին մէջ և 1888ին, 1889ին « և 1890ին Ուսումնական Թորհուրդի ատեն « նապետ մնալով հանդերձ՝ եղաւ երիցս ա « տենապետ Ազգային Ընդհանուր Ժողովին « և տեսնուեցաւ թէ ի՞նչ լաւ ու պատկա « ռազուկ ատենապետութեամբ վարեց հայ « Արիսպագը, և ո՞ր աստիճան հասուց հոն՝ « համարել Սերվիլէն, Ռուսինեան, Ասլա « նեան, Բարունակ Ֆերուխան հին բժիշկ « ներուն, որոնք նշանաւոր եղած էին « նաև Ազգային Ժողովի ատենապետու « թեամբ:

« Տօթ. Թ. Թիրեաքեանի այս ատենա « պետութիւնը սակայն, անիրաւ վարձաւ:

1. Հժ. Տօթ. Վ. Թորգոմեան, («Արագած», Կ. Պոլիս, 1919).

2. « Տարուս » 1919 թ. 45-52, էջ 671.

« տրութիւն մը ունեցաւ. ամենատիտուր
 « բանտարկութիւն մը բաժինն եղաւ անոր,
 « Ազգային Ժողովի ատենապետը իբր չըն-
 « չակեան-յեղափոխական ամբաստանուե-
 « ցաւ, ամիսներով հեծեց բանտի մէջ,
 « ուրկէ օձիքը հազիւ ազատեց օտար ազ-
 « դեցիկ միջամտութեամբ մը, եթէ ոչ՝

« Մինչև 1907 կը Յայ այդ պաշտօ-
 « նին մէջ, զոր կը վարէ մեծ հեղինակու-
 « թեամբ և այնչափ կը գնահատուի, որ
 « կը պատուուի խանութեան տնտեսով և
 « պարսիկ բարձր պատուանշաններով,
 « Պարսկաստանի մայրաքաղաքին մէջ,
 « իր ուսումնասիրութիւնները պարսիկ և

Բժ. Յարութիւն Յամ թիրեաքեան,

« գուցէ Տորթ. Թիրեաքեան առաջինը ըլ-
 « լար այն զոհերուն՝ որոնք հայ յեղափո-
 « խութեան երկարաշար մարտիրոսազրու-
 « թիւնը կերտեցին 1890էն մինչև այսօր,
 « 1895ին կը կոչուի Ազգ. Ս. Փրկչեան
 « հիւանդանոցի բժշկապետութեան, զոր
 « խիստ արդիւնաւոր պաշտօնավարու-
 « թեամբ կը փայլեցնէ, բայց զժբախտաբար
 « երկար չմնար հոն, որովհետև 1896ին կը
 « ստիպուի թողուլ Կ. Պոլիսը և գնալ
 « Պարսկաստանի մայրաքաղաքը Թէհրան,
 « ուր կը կոչուի արքունի բժշկապետու-
 « թեան բարձր պաշտօնին:

« պահաւ լեզուներու մասին աւելի առաջ
 « կը տանի, և այնտեղ կը սկսի թարգ-
 « մանել պարսիկ նշանաւոր բանաստեղծ-
 « ներու ընտրելագոյն գործերը, որոնց
 « մասին խօսեցայ քիչ առաջ,
 « 1908ին կանցնի Հելուետիա իր զա-
 « ւակներուն դաստիարակութեանը համար
 « և ապա կը փոխադրուի ընտանեօք Նիւ
 « Էօքսը, ուր կ'ապրէր մինչև վերջերս, ուր
 « կնքեց եւ իր բեղմնաւոր կեանքը», 1919
 « Մարտ 2ին, հիւանդանոցի մէջ՝ վիրաբու-
 « ժական զործողութեան մը անյաշող ար-
 « դիւնքէն:

*
* *

Բժ. Յ. Թիրեաքեանը՝ հայ բժիշկներու շարքին մէջ պատկառելի յիշատակումով մը պիտի յարգուի, և իբր զբազէտ մը՝ անհաճ պիտի մնայ:

Ազգային այլևայլ պարբերական հանդէսներու մէջ կը հանդիպինք իւր լրջաբան յօդուածներուն¹. Իսկ առանձին հատորներով հրատարակուած են հետեւեալները:

1. — ԿԱՐԱՄԱՄԱԿ, Ֆիրդուսիի, Դրուագ Սասանեանց հարստութեան հիմնադիր Արտաշիր Բարակաւնի, պահպանելէն (այսինքն՝ հին պարսկերէնէ) Թարգմանած և 1907ին փարիզ հրատարակած: (Այս խառորիկը տեսա՞ծ չեմ ես):

2. — ՇԱՀՆԱՄԱԿ Ֆիրդուսիի, Դրուագ Արտաշիր Բարակաւնի, քարգմանեց Յ. Թիրեաքեան, Նիս Եօրք, 1909: Արաբստիպագրական ընկերութիւն. (I X. + 78 էջ՝ մեծատառ՝ մաքուր տիպ): —

3. — ԱՏՐՊԱՏ Մարապանտայ Անդարձ, Թարգմանեց ի պահպան քնադրեմ հանդերձ ժանօրոքեամբ՝ Յ. Թիրեաքեան: 1909, Նիս Եօրք (նոյն տպ., փոքրագոյն դիւբով՝ էջ 41):

4. — ՀԱՅԵՐԵՆԻ ՁԵՂՄՈՒՄՆԵՐԸ, Գրեց Տօրթ. Յ. Թիրեաքեան: Նիս Եօրք, Ներսո Տպարան, 1917: (Ատրպատի դիւբով, միջակ, բայց ընթացիկ տառերով, 63 երես):

Հայերեկի Զիդոսները զբոյժ մ'է՛ որուն ընթերցումը պիտի ուզէի յանձնարարել ամէն ուղղասէր հայու: Ընտիր զաղափարներով կազմուած, ամփոփ դասագրքոյ մը որ՝ համառօտարար ի նկատի կ'առնէ՝ Ա. — Ոտար քսանը: Բ. — Քերականական սխալներ, 1. Թիրեաքեան գեղծումներ, 2. Հոյովի գեղծումներ, 3. Խոնարհման գեղծումներ, 4.

Բարդոսեան սխալներ՝ ա. Անհերք բարդոսեաներ, բ. Անտփոր և տնտրկի բարդոսեաներ, Ծ. Ածանցման սխալներ՝ ա. Բարդոսեաներ, բ. Բուն ածանցականներ, Ծ. Ուղղագրական սխալներ, 7. Տառադարձութիւն, 8. Կազմական սխալներ: — Գ. Անոն և ձուլակ: Դ. — Աձ. Ե. — Ամփոփում: — Պիտի յանձնարարէի, Թէ կարելի ըլլար, ուղղագրել տպագրական սխալ մը՝ յէջ 22. (Ոտանիմ բայի Անկատար ձևը) ուս—ի որ պիտի ըլլար՝ ուս—ան—էի... — Մեծապատիւ հեղինակը. չեմ գիտեր Թէ արդեօք մասնաւոր դիտմամբ կը գործածէ բաւական ժամանակէ ի վեր՝ ընդհանրութենէ խոտելի համարուած՝ «գրաբառ, աշխարհաբառ» վերջաւորութիւնը: Ես՝ կուսակից մ'եմ (ո՛չ «բառ»ին, այլ) «բար»ին, — ինչպէս նաև կոս յայ՝ կոստային (և ո՛չ կոսայ՝ կոսայ՝ կոստայ սըխալին):

Ծ. — Պոստայի ԱՐՈՒԵՍ ՔԵՐԹՈՂԱՅԱՆ. քարգմանեց զղղ. քնադրեմ՝ Տօր. Յարութիւն Թիրեաքեան, 1919, Նիս Եօրք: (Կիսափայլ Թուղթի վրայ՝ մեծածալ ու մեծատառ մաքուր տպագրութիւն, էջ 52 + Ուղղելիք):

Ընտիր Նախարանով մը կը ճառախօսէ ու կը լուսարանէ շատ մը օգտաւէտ պարագաներ: — Ժառտարօրէն կատարած է իւր Թարգմանութիւնը, ընդհանրապէս զուրաւոր շեշտի մը շնորհքը տալով իւր տողերուն, Թէպէտև կարելի է հանդիպել երբեմն նաև չափաւորապէս բռնազօսիկ ընթացքի. բայց Թարգմանիչն ինքնին կը փութայ տալ պատասխանը՝ մեր ընկիւթ ինչ ինչ առարկութիւններուն:

«Լեզուի մասին գուցէ մտածուի Թէ քիչ մ'աւելի զբաբառ է, Թէև իսկապէս չէ, բայց վերջապէս, եթէ այնպէս ալ նկատուի՝ պարտաւորաբար էր այս ընտրութիւնը կամ առ ի չգոյէ ինչորականին արդի լեզուին մէջ, և կամ առ հարկէ չափու և ճաշակի»...:

Նոյնը՛ն համար՝ կը քաղեմ զանազան երեսներէ՛ քանի մը տուներ. (Դրուագ Ա. 1-6).

1. «Ատեց զխաւորները», ըստ Տօրթ. Վ. Թարգմանի, տե՛ս «Մատա» 1882, Թիւ 3183 և 3268, — «Երկրագործ» 1887, — «Ազգայն» ԱՅԵՐԵՆԻԿ ԳՐԱՆԱՆՈՒԹԵԱՆ» Յ. Գորգէնի, Կ. Պոլիս 1892, — «ԲԱՆԱՍԵՐ» Բարեկէ, ամ՝ 1900 և 1902, — «ԲԻԵԿԻ ՏԱՐԵՆՆԵՐ» ամ՝ 1914, — «ԵՐԵՐԱՆՈՒՆԵՐ» Բարեկէ, ամ՝ 1919 Մարտ:

ի գործ, Պառնաս, հեղինակ ո՞րն յաւակնոտ,
կարծէ բարձունքն ահա արուեստի դրբաւ ոտ.
Եթէ չըզգայ վերին ազգմունքը թաքուն,
թէ չէ քերթող ծընած աստղով վաղադոյն,
չեղ հանճարին մէջ արգիլուած հանապազ,
Խուլ է իրեն փերսս և յամբ է Պեգաս:

(Բ. 1-6) Զիրզ հովուուհի որ տօնուտ մեծ օրեակին,
Զը յարդարուիր զմուրախներով թանկագին,
Զընդելուզեր վառ ազամանդն ոսկւոյ հետ,
Մօտիկ դաշտէն կը քաղէ իւր զարդն ի պէտ,
Նոյն և սիրուն երևոյթով այլ ցածուն,
Պէտք է անշուք փայլի գողտրիկն հովուեղբուն:

(Գ. 1-4) Զը կայ օձ կամ հրեշ զազիր զոր արուեստ
Նըմանութեամբ չընծայէ մեր ալաց հեշտ.
Նուրբ վրձնի ճարտարարուեստ մի հընարք
Կը սիրեցնէ ամենէն զարչն ու անարգ:

(Դ. 1-3) Բոժիշկ մը կար Ֆլորանս վարպետ շա-
ղակրատ,
Անուանի յոյժ, կ'ըսեն, ջարդով իր աստատ.
Ինք մենակ հոն պատուհաս մ'էր ընդ երկար:

Ըստ իս, պէտք է չենք իւր ըլլան կազ-
մել իրանաբեկ կամ միշտ անդամներ,
նոյն իսկ երբ շանթածիզ շեշտի մը մտրակն
հոն հոլանի: Մերժելի պէտք են ըլլալ
զոր օրինակ, հետեակալ տողերը (4-4-3,
ինչպէս տեսանք):

Ասով Խրատի նկարն ալ պիտի չտան թող,
Գ. (227).
Առն անուն կարծես հոն յանգի համար. (Գ. 238).
Հեզ և հեշտ իւր ո՞նն ի վեր ելլէ ի դէպ, (Գ. 409):

6. — Տըք. Յ. Թիրեաքիս. — ՀԱՅ-
ԿԱԿԱՆ ՏԱՂԱՉԱՓՈՒԹԻՒՆ, Հասոյքը աւ-
րողութեամբ յատկացուած է Հայ Ազգային
Միութեան: Արմէնիա Տպարան... Նիւ Էորք:
(102 երես՝ մեծատառ և ընտիր տպագրու-
թիւն, գին՝ 1 տօլար): Այս հաճելի հա-
տորիկը պէտք է կարդան ոչ միայն չա-
փաւորապէս ուսնալ անձինք, այլ մանա-
ւանդ բազմահմուտ գիտնականներ: Թ. Յ.
Թիրեաքիսը գիտցած է հակիրճ տողերու
մէջ յիշատակել պատկառելի անունները
հայ և օտար բանաստեղծներու, ասողիկ-

ներու, տաղաչափներու, — հին և ժամանա-
կակից մեծահամբաւ երգիչներու: — Մով-
սէս Խորենացիի... Շեքրիանի... Հ. Ա.
Քազարտունիի, Հ. Ե. Հիւրմիզեանի...
Հ. Ա. Տիրոյեանի. Հ. Կ. Տէր-Պահակա-
նի՝ խումբին դասակցելով՝ մեծապատիւ
բժիշկը՝ իւր ազդեցիկ ձայնն ալ կը հե-
ղինակաւորէ:

Հայ ընթերցողը պիտի պարտական ըլ-
լար գուշակելու՝ հաճելի գիտնականի բազ-
մաշխատ վաստակաւորութիւնը, նոյնիսկ
եթէ ինքն իսկ պատուական ծերունին չը-
սէր. «... ընթացս ամաց, հոգի և սիրտ
եմ մաշեցուցեր՝ երկար դեզերմամբ »:

Մտուզապէս բազմաբժէջ երկասիրու-
թիւն մ'է այս և արժանաւոր բազմաթիւ
դրուատիքներու, անշուշտ նաև ինչ ինչ
ընդդիմաբանութիւններու, յօգուտ լուսա-
բանութեան Հայոց տաղաչափական հին
արուեստին՝ որուն պատրուակը ի սպառ
մերկացուած կը համարի՝ յոգնականօրէն
բանիւրուն հեղինակը՝ գրելով. « Ճարա-
կաններու արուեստին վրայ շատ միտքեր
յոգնեցան և շատ տեսութիւններ պար-
զուեցան, առանց սակայն համոզիչ և
զոհացուցիչ ելքի մը յանգելու: Զեմ գի-
տեր իմ հայացաքննելէս աւելի բանաւոր
և համոզեցող պիտի առաջարկուի թէ ոչ,
մինչև այն բացարձակ է համոզուան թէ
այն դրութիւնը՝ զոր հոս պիտի պարզեմ,
արդիւնք բազմամեայ համբերատար ուսում-
նասիրութեան, միակ հնարաւոր և վստա-
հելին է լուծելու այս կնճռոտ խնդիրը »:

Վարպետ Թիրեաքիսի այդ պայմա-
նական խօսքերը՝ սիրայօժար ընդունելու-
թեամբ հաստատելով հանդերձ, ես պիտի
ուզէի զուրցել թէ բազմադարեան զաղտ-
նիքը հայկական հին երգերու՝ դեռ չէ՝
պարզուած:

(Շարայարիի)

Հ. ԳՐԻԳՈՐԻ Ս ԱՅՏԵՆԱՆ

1. Յէջ 45-54 ի նկատի առնելով « Բազմաձայն »-ի
1907 Յունիս Թուրքի մէջ Մեծ. Հ. Կ. Տէր-Պահականի
« Ազգային և հայրենասիրական տաղաչափական գաղտ-
նիք », և աւարտելով իւր յարակից խօսքը, կը ծանօթա-
գրէ. « Ախտն, հազար ախտն, լոյս աշտ՝ այս գեղա-

նուազ խօսնակը, իր հետ տանելով բազում ամաց ամ-
բարեալ ճմտութիւն, ընկնելով անուշոք հարուածին տակ
զարշէլի Թուրքին, Տրապիզոնի նահապետութիւն, Զէի
կարծեր որ զործն դեռ լոյս չտեսած իւր եղբարկան
մահը պիտի ողբայինք, Յարգանք իւր յիշատակին »: